

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΩΣ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 376—καὶ τέλος)

Γαβριὴλ ὁ Φιλιπποπόλεως ἱεράτευεν, ὡς φρονῶ, ἀπὸ τοῦ 1647—1672, ἴσως καὶ κατόπιν, μεθ' ὃν ἐγένετο Λαμασκηνός, ὡς εἰκάσω, οὐ παραίτησις, ἐν ἀρχαῖς Ἰανουαρίου 1689 γενομένη, ἀναφέρεται ἐν τῷ ΣΟΣΤ' χειρογράφῳ τῆς πατριαρχικῆς τῶν Ἱεροσολύμων* βιβλιοθήκης, σωζούσης πρᾶξιν ἐπὶ Νεοφύτου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, ἀγγέλλουσαν τὴν εἰς Φιλιππόπολιν μετάθεσιν τοῦ τέως Διδυμοτείχου Νεοφύτου, αὐτοῦ δὴ τοῦ τὴν Φιλιππόπολιν παραιτησαμένου κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1711.

Τὸν Γαβριὴλ γινώσκωμεν ἔξαρχον πατριαρχικὸν ἐπὶ χειροτονία τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν τῷ 1661 ἀποσταλέντα καὶ χειροτονησαντα σὺν τοῖς ἁγιοταφταῖς ἀρχιερεῦσι Νεοφύτῳ Βηθλεέμ, Ἀντωνίῳ Ναζαρετ καὶ Δωροθέῳ Πέτρας, τῇ 9 ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου, μητροπολίτην Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης τὴν Νεκταρίου, ἐπιδοθέντα δὲ αὐτὸν** ὡς πατριάρχῳ. Κατ' ἄλλα μῆτρα ἠρθέν ἐν τῇ Νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου, ὁ Γαβριὴλ, ἀντὶ τοῦ Χριστοφόρου θανόντος, ἐξελέγη κατὰ τὸν δεκέμβριον τοῦ 1636, τέως ὢν ἀρχιδιάκονος τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἀναφέρεται καθαιρέσις τοῦ Γαβριὴλ, μετὰ δώδεκα ἀκριβῶς ἔτη, ἀλλ' ἣν, φαίνεται, ἐξ ἐκεῖνων τῶν καθαιρέσεων, αἵτινες ἐσχεδιάζοντο προχείρως πρὸς ἐκφοβισμόν ἀρχιερέως, ἀπειθοῦντος εἰς διαταγὰς περὶ καταβολῆς χρηματικῆς τιμῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ταμείου ποσότητος.

Περὶ τοῦ Χριστοφόρου προστεθεῖσθαι ὅτι μετετέθη τῇ 27 Ἰουνίου 1628 ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἀγχιάλου εἰς τὴν τῆς Φιλιπποπόλεως, ἐποίμανεν ἄρα τὴν μεγάλην ταύτην ἐπαρχίαν ἐπὶ ὀκτώ ἔτη. Ἐγένετο δὲ μητροπολίτης Ἀγχιάλου πιθανῶς ἐν Ἰουνίῳ μηνί τοῦ 1623, ὅτε, τοῦ Ἀδριανουπόλεως Ἀνθίμου μετατεθέντος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ὁ πρόην Ἀγχιάλου Παρθένιος (ὁ κατόπι πατριάρχης) μετετέθη εἰς Ἀδριανου πόλιν.

§

Μικρὰν ποιῶμαι παρέκβασιν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν δυσβαστάκτων χρεῶν τῆς ἱερᾶς ταύτης μητροπόλεως· διότι ταῦτα φαίνονται κορυφούμενα μετὰ τὸν Γαβριὴλ ἢ μάλλον μετὰ τὸν Χριστοφόρον.

* Ἱεροσολιμ. Βιβλιοθήκη τόμου Α' σελ. 336, 338, 348.

** Νεκταρίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἀπόγραμμα 5 ἐπιτολαί· ἐκδιδόντος Μ. Ι. Γεδεών· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1913, σελ. 7

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου, σὺν ἑτέροις ἐγκυκλίσις ἐξαιτουμέναις συνδρομαῖς τῶν ὀρθοδόξων ὑπὲρ μητροπολιτῶν πενομένων καὶ τὸν ἔλεον τῶν χριστιανῶν ἐπαιτούτων, ἀπαντᾶται καὶ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα ὑπὲρ Νεοφύτου Φιλιπποπόλεως, ὃς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσελθὼν ἐξητεῖτο τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς, εὐρισκόμενος εἰς μεγάλην στενοχωρίαν καὶ ἀνάγκην πολλήν, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὑπὸ ζυγὸν βαρυτάτου χρέους τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ταύτης, τὸ ὅποσον ἐκορυφώθη τοσοῦτον, ὅπου δὲν ἐξαρκεῖ καὶ δὲν θθάνει τῆς ἐπαρχίας τὸ εἰσόδημα νὰ κυβερνήσῃ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα καὶ τὰ ἐπικείμενα αὐτῷ ὄφρα τῶν χρεῶν καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν, καὶ χρειάζεται βοήθειάν τινα καὶ ἀντίληψιν καὶ συνδρομήν. Ἐκδίδοται λοιπὸν γράμμα, πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἀπευθυνόμενον, ὑπὲρ ἐλεημοσύνης, συγκινητικῶς σὺν ἄλλοις καὶ ταῦτα γράφον· «καλὰ τὸ γνωρίζεται ὅλοι οὗτοι πῶς αἱ ἐπαρχίαι δὲν ἔχουσιν εἰς τὸν καιρὸν τούτον τῆς ταλαπωρίας τὰ πρόσδοα ἐκεῖνη καὶ τὰς κοροφίας καὶ τὰς βασιλικὰς φιλοτιμίας, ὅπου εἶχαν εἰς τοὺς περὶ ταύτους καιροὺς τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ δεῖται διαδοῦν εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν ἐλεημοσύνην τῶν χριστιανῶν ἐπακουμβοῦσι, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν, μετὰ Θεόν, θεμελιώνονται, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτῶν σώζονται, καὶ φαίνονται εἰς τὸν κόσμον ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ ἐπαρχίαι, καὶ δοξάζεται ὁ Θεὸς καὶ ἡ χριστιανωσύνη».

*

Ἐν μέσῳ κακοδαιμονίας τοιαύτης καὶ μετὰ τὴν λείψιν εἰσοδημάτων τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων τῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις, εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ φροντίς τῶν προυχόντων τοῦ γένους ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣν διατρανεῖ καὶ τὸ κοινὸν γράμμα τῶν ἐν Φιλιπποπόλει λογάδων, ὅπερ ἐξεδόθη ἐν τῇ σελίδι 372 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου. Τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ἔρωτα παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς μεγάλης ταύτης θρακικῆς πόλεως ὑπέβαλψαν βεβαίως εὐπαίδευτοι μητροπολίται ἢ φιλόμουσοι, ὧν ἐξέχων ἀναφέρεται Νεοφύτος τις ἐπαίων πολλῶν ἀξιούμενος παρὰ Ζαβίρα*, ὡς ἱεροκέρυξ καὶ τῆς ἑλληνικῆς, ἰταλικῆς καὶ λατινι-

* Ζαβίρα Ἑλλήν. Θέατρον· σελ. 475. Κ. Ν. Σάθα Νεοελλ. Φιλολογίας σελ. 465, μεταγράφοντος τὸν Ζαβίραν, μεταγράφοντα τὸν Βεντότην καὶ τὸν Ἑλλάδιον. Προσθήκη Ἐκκλησι. Ἱστορίας. Μελετίου Ἀθηνῶν (τόμου Δ') σελ. 143.

κῆς εἰδήμων, ὡς ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, προσωπικῶς αὐτὸν γνωρίσαντος, κατὰ τὴν ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην περιοδείαν αὐτοῦ (βεβαίως χάριν ἐλεημοσύνης), ὡς ὑπὸ πολλῶν ἀλλοθινῶν τιμηθεὶς. Ἦν ἴσως αὐτὸς ὁ πρὸ τοῦ Καλλινίκου Νεόφυτος, ἐκτὸς ἂν ἀποδεξώμεθα Νεόφυτον ἕτερον τὸ τοῦ προτέρου Νεοφύτου ποιμενικὸν ἔργον διαδεξάμενον.

Ὁ τὸ Σχεδιάγραμμα περὶ σχολείων γράψας μαρτυρεῖ περὶ τῆς τοῦ Φιλίππου πόλεως, ἐπὶ μάρτυρι τῷ Κούμα*, ὅτι τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἀρχομένης ἑλληνικῆ ἐν αὐτῇ συνεστάθη σχολή, «ἐν ἣ ἐδιδάσκετο ἡ πατρώα» (ὅπλ ἡ πάτριος) «φωνή» ὡσεὶ ἦν προσδόκιμον ἵνα συνιστᾶται ἑλληνικὴ σχολὴ πρὸς διδασκαλίαν ξένης τῷ ἑλληνι γλώσσῃς. Ἀλλ' ὁ Κούμας ἐν ᾧ μέρει παραπέμπει τοῦ Σχεδιάγραμματος ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΗ' μεταπίπτων ἀμέσως εἰς τὸ ἔτος 1790, πῶς ἐν τῇ 550 σελίδι, οὐχὶ δ' ἐν τῇ 558, περιεῖται Φιλιπποπόλεως, ἢ μᾶλλον φιλιπποπολιτῶν εἰς τὴν ἐμπορίαν εἰς πολλὰ μέρη μεταβάλλων, μὴ καὶ τῆς Ἰωνικῆς, ὡς ἀνιστησάντων περὶ τὸ 1700 τῶν ἑλληνικῶν ἐν Καλκούτῃ κοινότητα, ὡς ἀναδομιεσάντων ναὸν, ὡς ἐκ τῆς ἐμπορίας χρῆματα πολλαποριζομένων· ἀλλὰ περὶ σχολείων καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως οὐδὲ λέξιν λέγει. Χάρις εἰς τὸ μεταγραφῆν ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν κωδίκων γράμμα τοῦ 1730, γινώσκουμεν ὅτι τότε σχολεῖον ἑλληνικὸν ὑπῆρχεν ἐν Φιλιπποπόλει, ὅτι ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ὠνομάζετο Λεονταρῆς, καὶ ὅτι ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου ἦν ὠρισμένος εἰς 200 γρόσια κατ' ἔτος, εἴτ' οὖν χίλια φράγκα σχεδόν.

Εἰς τὴν εἰδοσιν ταύτην ἀρκούμεθα, ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ πλείονα τῆς ἡμετέρας πρὸς τὸ ἐν Φιλιπποπόλει ἑλληνικὸν τρέφοντες στοργὴν οὐδὲν ἠθέλησαν ἵνα διδάξωσιν ἑαυτοὺς—καὶ κατόπιν ἡμᾶς—ἐκ μελέτης παλαιῶν χειρογράφων περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παλαιᾶς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὅσα δ' ἐφληνάφησαν** ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸν βίον τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης οἰκονόμου, συγγραφῆς Περιγραφῆς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐκδοθείσης ἐν Βιέννῃ τῷ 1819 παρὰ Δι-

** Μ. Κ. Παρὰνικα Σχεδιάγραμμα· σελ. 45. Κούμα Ἱστορία· τόμου ΙΒ' σελ. 558.

* Βλασίου Σκορδέλη περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ λογίων (δηθεν) διατριβῇ ἐν Ἱερὸν, —ἡμερολογίῳ τοῦ 1872, σελ. 74—83.

μητρίῳ Δαβιδοβίκῃ, καὶ ἐν ἣ μόνην περὶ σχολείου μνεῖαν (σελ. 24) ταύτην εὐρίσκομεν· «Ἔστι δ' ἐν τῇ πόλει καὶ γυμνάσιόν τι τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐκ ΠΟΛΛΟΥ μὲν συνεστῶς, ἦδη δὲ διὰ τὸν ἀφανισμόν τῶν πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν ἀναστατούντων λιστῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν διὰ τὸ φιλόμουσον τοῦ νῦν ἀρχιερατεύοντος πλείονος ἐπιμελείας ἀξιοῦμενον, τυχόν δὲ σὺν Θεῷ καὶ ἀξιοθησόμενον».*

Προστίθηναι νῦν λέξεις τινὰς περὶ τοῦ τελευταίου τῶν ἀρχιερέων, ὧν μνησκονται τὰ Σημειώματα

Τὸν Ἰωαννίκιον τὸν βυζάντιον ἐν τοῖς σημαίνουσι κληρικῶσι ἀναγράφει Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν τῷ Καταλόγῳ πατριαρχῶν τοῦ Ζαχαρίου Μαθᾶ (πρώτης ἐκδόσεως σελ. 265 καὶ 277). Τῷ 1798 ἀπέστειλεν ὁ πατριάρχης Γρηγόριος Ε' εἰς Ἄρταν καὶ Πρέβεζαν τὸν Ἰωαννίκιον, τέως ἀρχιδιάκονον καὶ πρωτοσύγκελλον αὐτοῦ, ἕσυνετον ἄνδρα, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπιρροῶν ὑπονοιῶν τῆς Ὑψ. Πύλης περὶ τῶν ἐκεῖ ἐπιρροῶν, ὡς ἐτοιμαζομένων εἰς ἐπανάστασιν διὰ ραδιουργίαν τῶν γάλλων· οὕτω προέλαβε τὴν διὰ τοῦ στρατοῦ καταστάσιν τῆς δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἦν κατεστειλε μόνος ὁ Ἰωαννίκιος, ἀμετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἄρτης ἐκπέσον χεῖροτονηθεὶς μητροπολίτης Ἐλασσῶνος καὶ τὸ καθῆκον δσίως ἐπιτέλεσας, οὐ καὶ μνεῖα δικαία γίνεται ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν πατριαρχῶν». Τὸν Ἰωαννίκιον εὐρίσκομεν ἐν Κωνσταντίνῳ τῷ 1818, ὅτε, τὸ τρίτον μετακληθέντος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Γρηγορίου Ε' τοῦ ἀπὸ Σμύρνης, ὁ Φιλιπποπόλεως—ὡς ὁ Μαθᾶς θέλει—πράγματι δὲ σχολάζων Ἰωαννίκιος, ἄτε παραιτησάμενος τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῇ 15 μαΐου 1818—ἦν ὁ διέπων τὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἐλεύσεως τοῦ προστάτου αὐτοῦ, 14 ἑκαταετηρίων 1818—18 Ἰανουαρίου 1819. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ πατριαρχου, ὁ Ἰωαννίκιος, [προσβληθεὶς ὑπὸ πλευρίτιδος, ἀπεβίωσε τῇ 3 φεβρουαρίου, ἐν ἡλικίᾳ πενήτηντα καὶ δύο ἐτῶν.

Ταῦτα προχείρως ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ σημειωμάτων κοινοποιῶ, ἐτέρου δ' ἔργον ἢ συμπλήρωσις αὐτῶν κατὰ τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ γραμματοφυλακείῳ ὑπομνήματα.

ὁ μ. χ. Μ. Ι. Γ.

* Τὸ τυχόν καὶ τὸ σὺν Θεῷ πῶς συνδυάζονται ;